

KUIDAS TUNGIB KUNST TEATRISSE?

Ma ei tea, kas teatripäeval pärjatud laureaatide põhjal saab teha üldistusi eesti teatri arengusuundade kohta või tuleb neid pidada vaid meelevaldselt moodustatud žürii matemaatiliseks hääletustulemuseks. Usun siiski ka esimest varianti, sest miks muidu kattusid tulemused paljus juba senise retseptiooni, sh ka suusõnalise, hoiakute ja eelistustega.

On küll märkimisväärne, et juba teist aastat järjest toob lavastajaauhinna Shakespeare'i näidend, kuid vaevalt tähistab see mingeid suundumusi. Või siiski?

Silmatorikavam eripära on aga järsk kunstihuvi esiletõus. Seda kõige laiemas mõttes, alustades kas või lavastustest, kus loodi aasta parimad nais- ja meespeaosad. Kuid mitte ainult: tavapärase kunstnikuauhinna kõrvale asutati veel teinegi, mis rõhutab statuudi järgi „kujundust kui lavastuse võrdväärset idee kandjat“ (võiks ju targutada, et kas see ei olegi siis stsenaariumi põhifunktsioon, kuid see selleks, olulisem on fakt, et kunstnikutöö ei mahu enam ühe auhinna raamidesse), Priit Põldroosi nimelise pedagoogipreemia sai lavastuskunstnik, lavastuste visuaalse külje loojat tunnustati nii žürii eripreemiaga, ühega kahest „Kristallkingakesest“, kui osaliselt ju ka „Eesti ballaadide“ loomingulisele kooslusele antud muusikalavastuse auhinnaga (ei hakka siinkohal pikemalt arendama teemat sellest, millises kategoorias peaks hindama „totaalset teatrit“). Kunstnikutööd „võrdväärse idee kandjana“ rõhutas auhinna vastu võttes ilusa žestiga ka aasta parim lavastaja.

Kas teatrikunst visuaalse külje sedavõrd jõuline rõhutamine on „märk millestki“ või taas lihtsalt konkreetse loomeaasta enesestmõistetav aritmeetiline tulemus? Kui aastatagune pilt peegeldas ühtse ja tugeva **mainstream'**i madalseisu ning senini marginaalseks peetu institutsionaalset esiletõusu, siis nüüdsed preemiad võivad anda tunnistust püüdest defineerida teatrit senisest rohkem vormi ja visuaalia kaudu (sest ega **mainstream**, see teatriilma psühholoogiline telg, ei taastunud oluliselt ka 2004. aastal). Tahtmata võimendada mingeid sisu ja vormi vms tehnilikke opositsioone, võib siiski spekuleerida mõttega vormivõlu ebaproportsionaalsest ülekaalust olukorras, kus režii, rõhutan, üldine keskmine, mitte esiletõusvate tippude, kontseptuaalne löögijõud loiuvoitu.

Kuid sellega kaasnev positiivne aspekt on samuti oluline: on teadvustatud, et pelga ideega enam eesti vaatajat ei vapusta. Ei saa mängida märtrit pinnal „mind ei mõisteta“, sest sageli võib põhjus olla hoopis pooltootele raisatud idees. Kuna perfektne teostus töö igas osas sai võimalikuks nii Soorinna küünis, Albu aidas kui ka Draamateatri laval, ei ole järelikult mingeid vabandavaid asjaolusid.

Aastat iseloomustas veel teinegi tendents, millest juba palju räägitud: tugevamad lavastused sündisid suvel. Asja negatiivne poolus sunnib küsima, millest selline jõuvarude jaotus, sest tegijad on ju samad nii statsionaaris kui ka vabas õhus. Positiivne külg on aga seda kaalukam: kõrgilt publikut klassifitseeriv, kuid reaalsuses tunduvalt hängusem eraldusjoon meelelahutuse ja süvakultuuri vahel nihutati ümber ka teatripraktikute poolt. Mis parata, on juba selline kunstiliik, mida ei saa viljelda hermeetiliselt, kuid mille võime „üldrahvalikku“ ülendada on sama suur kui ülevat labastada. Et lavastuse kõnekus mitmel tasandil ei sõltu žanrist, tõestab kas või pilk „Julia“ või „Eesti ballaadide“ publikule.

Jäägu probleemid eesti teatri vahesest sotsiaalsusest siinkohal lahendamata. Korvaku seda osaliselt käesoleva ajakirjanumbri teatriosa.

MADIS KOLK,
sõnalavastuste žürii liige